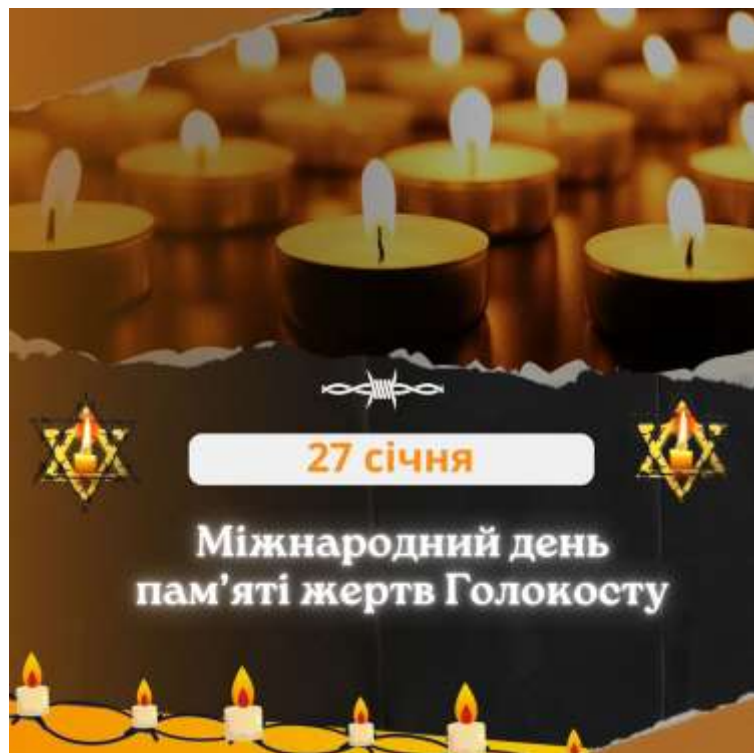

**МУЗЕЙ ГЕНОЦИДУ «ТЕРИТОРІЯ ПАМ'ЯТІ»
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ФОНД ПІДТРИМКИ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»;
ЛОС-АНДЖЕЛЕСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (LOS ANGELES UNIVERSITY)
(USA);
АРІЄЛЬСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ARIEL UNIVERSITY CENTER OF
SAMARIA) (ISRAEL);
ЗАХІДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТІМІШОАРИ (WESTERN UNIVERSITY
OF TIMISOARA) (ROMANIA)**

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної конференції
«ПРОБЛЕМА ГЕНОЦИДУ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА»**

(Одеса, 23-24 січня 2025 року)

Одеса -2025

УДК:

Проблема геноциду: виклики сучасного суспільства. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 23-24 січня 2025 р.) 88 с.

Рецензенти:

Готинян Віталія Віталіївна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри культурології Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова

Наумкіна Світлана Михайлівна - доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Проблема геноциду: виклики сучасного суспільства» вміщує матеріали, які досліджують концепцію геноциду в творах Рафаля Лемкіна: філософське та правове підґрунтя; культурний геноцид: від доктрини до відповідальності; геноциди ХХ століття та їх вплив на генезу моральних складових людства; геноцидальні практики Російської імперії і їх доктринальне підґрунтя; вплив рішень міжнародних кримінальних трибуналів на колективну пам'ять щодо геноцидів; меморіалізація пам'яті жертв геноцидів; геноцидальний вимір агресії Росії проти України. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 12 від 27 березня 2025 р.)

«Проблема геноциду: виклики сучасного суспільства»

23-24 січня 2025 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

А. В. Красножон – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Копусь Ольга Антонівна – перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор педагогічних наук, професор.

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Козленко Павло Юхимович – голова правління Громадської організації «Одеський центр дослідження Голокосту»

не лише соціальна проблема, а й виклик для кожної людини, яка прагне зберегти свою ідентичність у світі поверхневого і швидкоплинного. Сучасні технології, соціальні мережі та масова культура сприяють поверхневому сприйняттю світу, відволікаючи увагу від глибоких екзистенційних питань і духовних практик. Увага, як основа для духовного зростання, стає товаром, який експлуатується в інформаційному просторі. Цей процес спричиняє деградацію інтелектуальної та духовної свідомості, що має руйнівні наслідки для особистості й суспільства. Шляхи вирішення проблеми можливі через відновлення практик усвідомленості та пошук внутрішнього балансу, щоб зберегти здатність до глибоких роздумів і духовного розвитку в умовах сучасного світу.

Стойкова Кароліна Миколаївна – студентка 4 року навчання ОПП Менеджмент соціокультурної діяльності Університету Ушинського.

Науковий керівник **Врайт Галина Яківна** – кандидатка філософських наук, доцентка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського.

ФЕНОМЕН ГЕНОЦИДУ В XX СТОЛІТТІ (СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ)

Геноцид-це не просто історичне визначення, яке несе в собі сенс навмисного вилучення окремих груп населення яких об'єднує, етнос, релігія, раса і т.д., це біль кожного українця, бо протягом всього існування нас переслідує винищення. Із року в рік, із століття в століття українці борються за права жити на своїй землі у мирі та злагоді. На жаль це повторюється, ніби українці потрапили у часову петлю, яка знов і знов повторює найбільісніші періоди історії [6].

Філософське трактування про міжнародний злочин. Геноцид- методичне знищення людської групи - національної, етнічної, расової чи релігійної. Фашистський геноцид, який торкнувся 6 млн. євреїв під час Другої світової війни в ім'я вищої «нордичної» раси, або турецький геноцид, що торкнувся вірмен у 1915-1916 рр. не знаходить собі ні біологічного, ні психологічного, ні історичного, ні морального чи релігійного виправдання [5].

Вперше з'явилось на світ визначення «геноцид» у книжці «Правління країн Осі в окупованій Європі» Рафаеля Лемкіна польського адвоката у 1944 році, який саме і створив дану дефініцію. Причиною створення цього слова стали діяння нацистського правління, які були направлені на злодіяння з метою перебудови етнічного складу Європи [3].

Норман Наймарк (професор Стендфордського університету, видавник книжки «Геноциди Сталіна») про Рафаеля Лемкіна: « З усього що зробила ця людина, є 3 важливі внески: по-перше він дав пояснення геноциду, яке ми розуміємо сьогодні ще до того як відбувся Голокост. Голокост не дав

визначення геноциду, це зробив Лемкін, який наполегливо вносив інформацію до вух міжнародній спільноті. По-друге у його значенні мається важлива відмінність від значення 1948 року, він додає «соціальний колектив» до свого визначення. По-третє він чітко дає розуміння у взаємозв'язку між безліччю вбивств (варварством) та культурним геноцидом (вандалізмом) [4].

Визначення «Геноцид» у конвенції ООН, повністю спирається на точку зору Рафаеля Лемкіна. Згодом, від моменту прийняття геноциду, як міжнародного злочину (1948), у 2018 році 149 країн затвердили «Конвенцію щодо запобігання і покарання злочинів геноциду». Ця конвенція вимагає, беззастережного визнання геноциду, як забороненого міжнародного закону злочин, навіть у випадок, якщо країна не ратифікувала даний документ [2].

Як писала у своїй роботі Ханна Арендт- німецько-американська викладачка, теоретик, політолог та письменниця єврейського походження, у своїй праці «Джерела тоталітаризму»: «Люди, оскільки вони є чимось більшим, ніж реакція тварини і відправлення функцій, зовсім зайві для тоталітарних режимів. Тоталітаризм прагне не до деспотичного панування над людьми, а до встановлення такої системи, в якій люди зовсім не потрібні» [1, С. 509]. Тобто цілком можна вважати, що діяння масштабних злочинів, таких як геноцид, проява тоталітарного режиму, не тільки всередині країни, а й за її межами. А якщо дивитись на деякі аспекти тоталітарного режиму через призму психології, то можна припустити, що прихильники цього режиму і дотичних до нього, проявляють психічні відхилення, або\та порушення.

Отже згідно Ханни Арендт, можна сформулювати таке визначення. Геноцид- це наслідок тоталітарного режиму, який в свою чергу деморалізує та дегуманізує окремі групи людей, винищують їх права.

Не дивлячись на те, що започаткування даного визначення відбулося лише у 1948 році, масові катастрофи набували своїх діянь, ще задовго до загальноприйнятого визнання.

Голодомор. Геноцид українського народу, вчинений у 1932–1933 роках. Керівництво Радянського Союзу вчинило це з метою придушити українців і остаточно ліквідувати український опір режиму. Не бажаючи втратити Україну, радянська влада створила план винищення українського народу, який маскувався під плани хлібозаготівель для держави. Йшлося про повне вилучення всіх запасів зерна та іншого продовольства та конфіскацію майна як покарання за невиконання плану хлібозаготівель. Тоді мученицька смерть щодня забирала 28 тисяч осіб, щогодини - 1168 осіб, щохвилини - 20 осіб [7].

Голодомор 1932-1933 років - катастрофічна подія, яка має глибоке філософсько-соціальне значення, що підкреслює жахи тоталітаризму, порушення людських прав та руйнівні наслідки ідеологічного придушення. Це геноцид українського народу став однією з найпохмуріших сторінок в історії, показуючи, як жадоба влади та придушення національної ідентичності можуть призвести до масових трагедій.

Голодомор показує, як ідеологія і репресивні методи можна використовуватиме придушення цілої нації. Ця подія стала прикладом навмисного знищення народу заради політичних цілей і придушення його

прагнення незалежності. Воно нагадує про важливість збереження людської гідності, національної культури та необхідності протистояти будь-яким формам деспотизму.

Є деякі ознаки та фактори, що можуть поставити країну під загрозу геноциду:

Небезпечні висловлювання. До та під час геноциду часто є широко поширена мова ненависті. Така мова ворожнечі пропагує думку про те, що члени певної групи злі та небезпечні. Коли ця промова походить від впливових лідерів і поширюється через урядову пропаганду чи масові засоби масової інформації, це може змусити слухачів повірити, що насильство проти групи є виправданим.

Збройні групи. Перш ніж здійснити геноцид, лідери часто створюють спеціальні групи, які поділяють їх ідеологію та цілі. Наприклад, Гітлер заснував СС (Schutzstaffel ; Охоронні ескадрони) у Німеччині в 1925 році. Лідери забезпечують ці групи зброєю та військовою підготовкою. Вони використовують їх для вчинення насильства проти членів певної групи.

Збройний конфлікт. Геноцид найчастіше відбувається під час збройного конфлікту. Геноциди в Руанді (1994) та Боснії (1995) сталися під час громадянських війн. Голокост (1933) і геноцид у Вірменії (1915) сталися під час міжнародних воєн. Геноцид може статися, якщо одна або обидві сторони збройного конфлікту розширяють свої цілі з ворожих солдат на цивільні групи, які вважаються підтримуючими ворога.

Конкретні фактори, які призвели до геноциду в Європі, Руанді та Боснії, були дуже різними. Однак у кожному випадку були присутні розпізнавані фактори ризику та попереджувальні ознаки. Усі ті, хто організовує та здійснює геноцид, покладаються на активну допомогу незліченних чиновників і простих людей, а також тих, хто стоїть осторонь, стає свідком, а іноді й отримує користь від переслідувань і вбивств своїх сусідів [8].

Увесь світ знається на цих масштабних трагедіях. Але дивлячись на сьогоденну катастрофу в Україні, всі закривають очі на те, що знову відбувається знищення народу, знищення традицій, знищення мови. Україну знов охоплює геноцид, стільки вбивств, катувань, глобальних катастроф, руйнувань, злочинів, але світ досі ігнорує це гучне слово та не визнає страшну війну, геноцидом українців.

Список використаних джерел

1. Арентс Х. Джерела тоталітаризму. 2-ге вид. Київ : Дух і літера, 2005. 584 с.
2. Геноцид. ВУЕ. URL: <https://vue.gov.ua/Геноцид>.
3. Геноцид: хронологія. Holocaust Encyclopedia | United States Holocaust Memorial Museum. URL: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/uk/article/genocide-timeline>
4. Історична правда. Світова історія геноциду. Лекція Нормана Наймарка. Історична правда. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/560d25602670e/>
5. Словники онлайн. SLOVARonline. URL: <https://slovaronline.com>.

6. Учасники проектів Вікімедіа. Геноцид — Вікіпедія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Геноцид>

7. Holodomor History. National Museum of the Holodomor-Genocide. URL: <https://holodomormuseum.org.ua/en/the-history-of-the-holodomor/>

8. What is genocide? What are risk factors and warning signs?. Holocaust Encyclopedia | United States Holocaust Memorial Museum. URL: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/question/what-have-we-learned-about-the-risk-factors-and-warning-signs-of-genocide>

Стойкова Марина Георгіївна, Здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 2-го року навчання, спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», соціально-гуманітарний факультет, *Університет Ушинського, м. Одеса, Україна*

Науковий керівник: **Олена Лісєєнко**, д.соціол. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса

ОЗНАКИ ГЕНОЦИДУ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Геноцид — це будь-які дії, вчинені з наміром знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову чи релігійну групу. Автором поняття як правового терміну був дослідник Рафал Лемкін — він, зокрема, був першим із фахівців міжнародного права, який визначив злочини сталінського комуністичного режиму проти українців як геноцид.[1] Геноцид проти українського народу здійснювався впродовж кількох десятиліть, зокрема під час радянської влади. Основною метою таких дій було не лише фізичне знищення українців, а й руйнування національної ідентичності та культурної спадщини. Це включало як масові вбивства, так і репресії, депортації та інші форми насильства, що сприяли знищенню цілого покоління та травмуванню наступних.

Геноцид може бути частковим. Не обов'язково вони передбачають знищення всієї групи, але йдеться про знищення їхньої культури, зокрема для того, щоб позбавити їх власної ідентичності. І про це дуже йшлося у Лемкіна. В уяві Лемкіна весь світ був схожий на такий великий концерт, який виконував дуже складну мелодію. Кожна нація в цьому концерті є для виконавців окремим інструментом. Загибель будь-якої нації означало гуманітарну катастрофу для всього світу. Лемкін був дуже чутливий до культури малих народів. Він знав дуже багато мов.[3]

На питання, чи завжди геноцид є там, де є війна, Ярослав Грицак відповідає заперечно. Як приклад, наводить Голодомор — це геноцид без контексту воєнних дій. Голодомор, що стався в Україні в 1932-1933 роках, є найбільш значущим актом геноциду, вчиненим радянським урядом. Мільйонів українців стали жертвами штучно створеного голоду. Основними причинами